

Gizakiaren eboluzioa

1. Gizakiaren garai ezberdinak:

Australopithecus : África (kenia eta tanzania)

Homo habilis: afrikatik gehiago zabaldu zen

Homo erectus: Europa eta asiatik zabaldu zen.

Homo sapiens: Europan batez ere

Homo sapiens sapiens: Cromagnon gizakitik aurrera mundu osoan zehar EEBB, México...

2. Klima:

Beha Paleolito garaia fase interglaziarra da, hau da, klima nahiko egonkorra zen. Erdi Paleolito fase glaziarra izan zen. Goi Paleolito eta Epipaleolito garaian Klima gutxinaka-gutxinaka egonkortuz joan zen berriro.

3. Gizartea eta ehiza:

- BEHE PALEOLITO:
 - Gizakiak Nenderthal kulturaren hurbilekoak ziren.
 - Ehiz atalde txikitan antolatzen ziren.
 - Fruitu bileraz, arrantza zeta ehizaz bizi ziren.
 - (Goi Paleolito aztarnategiak)
 - (Urbasako aurkikuntzak)

- ERDI PALEOLITO:
 - Gizakia aurreko Neanderthala baino sendoago azen.
 - Kanpamentuetan antolatu eta ehiza agiten zuten.
 - Animaliak janzteko, elikatzeko, eta lanabesak egiteko erabiltzen zituzten.
 - Tresnak perfektionatu zituzten, mota gehiago eta txikiagoak lortuz.
 - (Erdi Paleolito aztarnategiak)
 - Sua aurkitu zuten. Animalietatik babesteko, argia emateko eta eta elikagaiak sukaldatzeko erabiltzen zituzten.
 - Nafarroan ez dira gizaki hauen hezurak aurkitu, baina tresnak bai.

- GOI PALEOLITO:
 - Gizakiak Neandhertalak eta Cromagnonak ziren.
 - Garuna oso garatuta zeukaten.
 - Kobazulo hondoan bizi eta sua zirkulu formako zuloan piztu eta inguruan esertzen ziren.
 - (Goi Paleolito aztarnategiak)
 - Ehiza menperatzen zuten, itxura fisikoari garrantzi handiagoa ematen zioten: animalien larruak jantzi eta hortzez, kristalez edo maskorrez egindako apaingarriak jantzen zituzten.

- EPIPALEOLITO

- Sedentario eta ekoizle bihurtzeko bidean zeuden.
- **Aizpeako emakumea:** Aizpeako “abrigo”-an duela 8.000 urte bizi izan zen emakume baten hezurdura aurkitu zuten. Emakume hau epipaleolitoan bizi zen. Aurkitutako lekuarengatik jarri diote izen hori. Aurkitutako arrastoengatik gazte hil zela uste dute. Errespetuz lurperatu zetela ikusten da berarekin “oparitxo” bezala hezurrezko espátula bat jarri zuten. Bere arrastoak Nafarroako Museoan ikuz dezakegu, kobazuloan aurkitu zuten bezala kokatuta.

4. Artea:

- Batez eta Goi Paleolitoan.
- Hiru helburu zituen:
- Magiko erligiosoa.
- Emankortasuna.
- Ehizari lotutakoa.
- Bi arte mota: Higikorra (leku batetik bestera garraiatu daitekeena) harriz edo hezurrez egindako pieza txikiak ziren (Abauntzen aurkitutakoak).
- Labar artea: Pintura errealista. Margotzat ikatza okrea eta arrautzen gorringoa erabiltzen zuten beste batzuen artean. Gizakiak, animaliak eta zeinu geometrikoak margotu egiten zuten.